

Перспективи подальших розвідок... Дана стаття не претендує на всебічний розгляд проблеми щодо концептуальних засад технології проблемного навчання. Ряд аспектів потребують подальших наукових розвідок, зокрема особливості використання вищезгаданої технології у вищих навчальних закладах, алгоритм її впровадження та ін.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кларин М. В. Педагогическая технология в учебном процессе / Михаил Васильевич Кларин. – М. : Знания, 1989. – 80 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Анатолій Іванович Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
3. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / Віктор Михайлович Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
4. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / Михайло Миколайович Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
5. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе : учеб. пособие для вузов / Дмитрий Владимирович Чернилевский. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.

Анотація

Л.А.Машкина

Концептуальные основы технологии проблемного обучения в профессиональной подготовке будущих педагогов

В статье освещены концептуальные основы технологии проблемного обучения, определено её сущность и структуру. Показано этапы технологии, типы проблемных ситуаций, охарактеризовано методы проблемного обучения в профессиональной подготовке будущих педагогов.

Ключевые слова: *технология проблемного обучения, структура технологии, методы проблемного обучения, подготовка будущих педагогов.*

Summary

L.A.Mashkina

Conceptual Bases of Technology of the Problem Teaching in Professional Preparation of Future Teachers

Conceptual bases of technology of the problem teaching are lighted up in the article, its essence and structure is determined. The stages of technology, types of situations of problems, are shown, the methods of the problem teaching in professional preparation of future teachers are described.

Key words: *technology of the problem teaching, structure of technology, methods of the problem teaching, preparation of future teachers*

Дата надходження статті:

„25” вересня 2009 р.

УДК 78.378.13

М.А.МИХАСЬКОВА,

*кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)*

Особливості методичного забезпечення курсу „Музична педагогіка” в навчальних закладах педагогічної освіти

У статті розкривається специфіка навчально-методичного забезпечення курсу „Музична педагогіка”, обґрунтовується вибір тем для лекційних, практичних та самостійних робіт у навчальних закладах педагогічної освіти.

Ключові слова: *предмет „Музична педагогіка”, мета і завдання курсу, форми організації навчання.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... У підготовці майбутнього вчителя музики предмет „Музична педагогіка” займає провідне місце. Цей предмет вивчає загальні засади музичної педагогіки, теорії навчання й музичного виховання з метою удосконалення його змісту і методів, з урахуванням сучасних досягнень музичної педагогіки в галузі музичного виконавства. Музична педагогіка входить у цикл психолого-педагогічних дисциплін, який передбачає озброєння студентів знаннями, а також вироблення педагогічних вмінь, розвиток педагогічного мислення та творчих здібностей. Значення музичного виховання та освіти обумовлено важливим місцем, яке займає музичне мистецтво у вихованні підростаючого покоління. Саме в цьому курсі студенти отримують уявлення про різні види музичного навчання в їх історичній перспективі, про важливі виховні процеси та їх закономірності, у них виробляються професійні критерії художніх цінностей того чи іншого явища [7].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми... У науковій літературі проблема формування методичних знань учителя музики досліджувалась здебільшого у сфері професійної діяльності (Л. Масол, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова та інші), розглядалася сутність педагогічної діяльності вчителя музики (Л. Арчажнікова, Л. Баренбойм, Н. Веглугіна, Л. Дмитрієва, В. Орлов, Н. Чорноіваненко та інші), особливості виконавської підготовки (Л. Василенко, Л. Гусейнова, В. Крицький, І. Мостова, Г. Ніколаї, О. Щербініна та інші), засвоєння музично-педагогічних знань (Е. Карпова, І. Малашевська, Н. Провозіна та інші), виховання ціннісних орієнтацій (В. Волкова, В. Дряпика, Н. Свещинська та інші). Однак розкриттю особливостей навчально-методичного забезпечення викладання курсу „Музична педагогіка” було приділено недостатньо уваги.

Формулювання цілей статті... Метою цієї статті є розкриття особливостей та специфіки викладання курсу „Музична педагогіка” у навчальних закладах педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу... На сучасному етапі розвитку музичної педагогіки за декілька років навчання в педагогічному закладі студентів потрібно перетворити в професійних вчителів-музикантів які зможуть володіти живим словом, фантазувати, зможуть за допомогою свого темпераменту та винахідливості привертати увагу до справжньої музики. У завдання курсу „Музична педагогіка” входить також удосконалення різних форм навчально-виховного процесу та позакласної музичної діяльності школярів.

Для виховання у студентів позитивного ставлення до їх майбутньої професійно-педагогічної діяльності, формування ряду загальнопедагогічних навичок та вмінь вважаємо доцільним використовувати можливості індивідуальних музичних занять. Як свідчить практика, зміст цих занять майже вичерпується однією музичною діяльністю, яка спрямована на формування спеціально музичних навичок і вмінь. Серед них – виконавчі, інтерпретаторські, імпровізаційні, технічні та інші вміння, що, безперечно, необхідні майбутнім вчителям музики, але тільки як складові в загальній системі професійно-педагогічної підготовки. При складанні індивідуальних планів, характеристик студентів враховуються їх музичні здібності, котрі згодом розвиваються і корегуються викладачами. Без уваги залишаються музично-педагогічні задатки і здібності. Ефективне використання в цьому напрямку індивідуальних занять може сприяти підвищенню педагогічної майстерності майбутніх вчителів музики. Цього можна досягти на основі організації творчого спілкування-взаємодії педагога зі студентом в процесі спільної музичної діяльності, а також теоретично обґрунтованого педагогічного спілкування-співробітництва.

Матеріал цієї програми складений з орієнтацією на комплекс гуманітарних дисциплін, здебільшого на історію педагогіки, історію, народознавство, педагогіку, історію музики. Різноміжпредметні зв'язки, що виявляються в музичному навчанні, відбивають специфіку естетичної природи музики, на яку і спирається музична педагогіка. Здійснення міжпредметних зв'язків розглядається в сучасній педагогіці як один із шляхів підвищення ефективності навчання. Принцип систематичності навчання припускає наявність зв'язків не тільки між окремими знаннями усередині предмета, але і між предметами. Міжпредметні зв'язки роблять знання глибшими, вони спрямовані на більш гармонійний і швидкий розвиток студентів. Одночасно з музичною педагогікою студенти відвідують уроки гри на інструменті, сольфеджіо, проходять музичну грамоту, співають у хорі, грають в оркестрі тощо. Комплексний метод викладання, широке взаємопроникнення змісту навчальних предметів, єдність мети навчання та практична слухова основа всіх дисциплін створюють благоприємні об'єктивні умови для розвитку різноміжпредметних зв'язків у музично-виховному процесі [1].

Слід враховувати, що засвоєння знань, формування вмінь та навичок у музичному навчанні здійснюється на художньому матеріалі, а сприйняття музичних творів у навчальній діяльності завжди носить творчий характер. Творча навчальна діяльність повинна приймати весь процес засвоєння знань, формування вмінь та навичок і тому не відокремлюється як самостійний елемент змісту музичного навчання. Усі елементи змісту музичного навчання: а) досвід емоційно-морального ставлення людини до дійсності, втіленої в музиці; б) музичні знання; в) музичні вміння та навички, що виявляються в творчій навчальній діяльності, – представлені у взаємозв'язку та єдності. Так, досвід емоційно-морального ставлення людини до дійсності, втіленої в музиці, виступає в педагогічному змісті музичної культури в єдності з узагальненими педагогічними знаннями.

Викладання курсу „Музична педагогіка” дозволяє:

- забезпечити професійну спрямованість освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні;
- забезпечити гармонійний та різноміжпредметний розвиток особистості;
- оптимізувати засвоєння учнями змісту курсу, посилити його духовність та цілісність;
- виховати необхідність поширення кругозору, об'єму різноманітних знань;
- у практичному викладанні більше враховувати специфіку обраної спеціальності;
- у рамках сформованої системи освіти здійснити певне коректування низки деталей, яке може торкнутися тематики курсу;

- прищепити відповідні навички на практиці (ознайомити з педагогічною літературою, яка стосується музичного виконавства, ознайомити з основами проведення уроків);
- провести генетичний і функціональний взаємозв'язок педагогічної культури, суспільства і внутрішнього художнього світу особистості.

Музична педагогіка є синтезуючим предметом, який узагальнює знання й навички з предметів психолого-педагогічного, та методико-педагогічного циклів, як-от: педагогіка, музична психологія, методика музичного виховання в загальноосвітній школі, методика музичного виховання в дошкільних закладах, педагогіка музичного виконавства тощо. Успішне засвоєння такого курсу можливе лише в тісному зв'язку з вивченням інших гуманітарних і загальних дисциплін, а саме історії, філософії, літератури тощо. Але процес підготовки спеціаліста будується на основі „синтезу” педагогіки та музичного мистецтва, який охоплює всі ланки навчально-виховного процесу, тому, крім дисциплін психолого-педагогічного та гуманітарного характеру, студенти вивчають предмети деяких спеціальних циклів: інструментального, диригентсько-хорового, та історико-теоретичного.

На відміну від консерваторій та інших музичних навчальних закладів, музично-педагогічні факультети не готують піаністів, диригентів або музикознавців, а дають спеціальність комплексну, із широкими можливостями. Якщо методики навчання на тому чи іншому інструменті, музично-теоретичних дисциплін дістали досить повне висвітлення в спеціальній літературі, то концептуальний бік навчання лишився поза увагою. Фундаментальні закономірності музичної педагогіки виявилися у відриві від теоретичних положень загальної педагогіки, увійшли в суперечність із її методологічними настановами. Так, у постановці навчальних цілей, замість розвитку особистості (причому розвитку всебічного – інтелектуального, морального, професійного – якого вимагає загальна педагогіка), у виконавських спеціальностях метою виступає вивчення музичних творів. Тому курс „Музична педагогіка” повинен допомогти викладачу навчити закономірностям музики й виконавства, повинен ознайомити студента з різними загальнопедагогічними методами, повинен спрямувати становлення творчих можливостей студентів. Формувати ж і розвивати індивідуальні творчі здібності студент спроможний самостійно [2; 5; 6].

Організація та здійснення навчального процесу у вищих закладах освіти України регламентується Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, та іншими нормативними актами з питань вищої освіти. Цим нормативним документом передбачається викладання навчального матеріалу „Музичної педагогіки” у режимі лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів [3].

При викладанні лекції, яка має бути логічно вивершеною, глибокою за змістом і доступною за формою викладу, науково обґрунтованою та систематизованою, слід користуватися засобами наочності та демонструвати навчальний матеріал як особисто, так і за допомогою технічних засобів [3]. Так, наприклад, лекції „Загальні методи музичного виховання”, „Методи і засоби музичного навчання та їх класифікація” та інші покликані формувати у студентів основи знань із методології навчання та виховання, а також визначають напрямки самостійної роботи студентів.

На практичних заняттях викладач організовує детальний розгляд студентами різних видів музичної діяльності, формуючи вміння й навички практичного застосування їх на практиці шляхом індивідуального виконання студентами відповідно до сформульованих завдань. Метою застосування практичних занять є розширення, поглиблення й деталізація наукових знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів. Для проведення практичних занять викладачем готуються відповідні методичні матеріали:

- тести для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідними теоретичними положеннями;
- набір практичних завдань різної складності;
- необхідні дидактичні засоби.

Рекомендується надавати більше часу на заняттях практичній роботі:

- проводити усне та тестове опитування вивчених тем;
- спонукати студентів до дослідження, аналізу та прогнозування проблем навчальної діяльності;
- вивчати виховні можливості різних форм організації музичної діяльності та розробляти шляхи підвищення ефективності організації музичної діяльності школярів у позаурочний час;
- окрему увагу приділяти самостійному опрацюванню студентами тем курсу за рекомендованою літературою.

В організації навчального процесу вищих закладів освіти значну роль відіграє самостійна робота студентів як засіб оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для музичної педагогіки. Студентам музично-педагогічних факультетів потрібно ще займатися за інструментом, розвивати слух, голос, виконувати завдання з музичної грамоти та предметів

гуманітарного циклу. В умовах такого перевантаження розраховувати, що студенти зможуть приділяти значну увагу музичній педагогіці, не можливо. Не слід також вимагати, щоб вони виконували завдання з музичної педагогіки за рахунок інших обов'язкових предметів. Тому реальними виявляться такі завдання, виконання яких не вимагатиме багато часу та зусиль, але які будуть виробляти практичні вміння та навички[4].

Широке загальне визначення тем цієї програми дає можливість педагогові вибрати потрібний ракурс розкриття тієї чи іншої теми, дозволяє рекомендувати студентам матеріал для додаткового самостійного опрацювання та використання у позакласній роботі, привернути увагу до наявної історичної, педагогічної літератури тощо.

У програмі запропоновано вивчення тем з педагогіки музичного сприйняття, покликані допомогти музикантам-педагогам оволодіти методикою формування музичного сприймання школярів на рівні сучасних наукових уявлень про цей процес. Викладання теоретичних положень і практичних порад допоможе майбутньому вчителю глибше пізнати методологічні основи процесу формування музичного сприймання школярів, усвідомити суть педагогічного керування музичним сприйманням, оволодіти досвідом його творчого здійснення у своїй практичній діяльності [8].

При викладанні тем „Взаємодія загальнопедагогічних та музично-педагогічних вмінь у діяльності педагога-музиканта” та „Формування художньої культури в процесі професійної підготовки педагога-музиканта” слід зазначити, що музично-педагогічна діяльність поєднує в собі педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу, засновану на майстерності самостійно узагальнювати та систематизувати отримані знання. Особливістю ж музично-педагогічної діяльності є наявність у числі її складових художньо-творчого початку.

Крім того, студент має можливість ознайомитись з історією музичного виховання та освіти, при цьому звернути увагу на становлення і розвиток характерних рис педагогічної діяльності, зв'язок із загальногромадськими і культурними явищами певного часу, на історичні передумови, які вплинули на розвиток музичної педагогіки.

Крім того, вчитель музики повинен здійснювати позакласну роботу (хор, музичний театр, музичні лекторії, індивідуальні заняття на музичних інструментах тощо), володіти основами художньо-педагогічної діяльності, тому деякі теми програми присвячені розкриттю соціальної сутності позакласної роботи, виявленню основних шляхів та умов її реалізації. Сучасні вимоги загальноосвітньої школи суттєво розширюють існуючі в теорії музичної педагогіки уяву про зміст професійної діяльності вчителя музики. Необхідні глибокі знання і розуміння специфіки музичного мистецтва, володіння методикою проведення уроків музики в класі, де діти з різними нахилами, інтересами, музичними можливостями. Тому деякі теми курсу „Музична педагогіка” допомагають майбутнім педагогам зрозуміти специфіку музично-педагогічної діяльності (наприклад, тема „Проблема навчання музично обдарованих учнів” тощо).

Певні теми програми присвячені вивченню творчості педагогів-виконавців ХХ століття. Подається детальна характеристика педагогічних принципів і методів навчання Г.Нейгауза, Г. Беклемішева, М.Леонтовича та ін.

Висновки... Отже, у курсі розкрито основні питання загальних засад музичної педагогіки, теорії музичного навчання та виховання дітей з урахуванням сучасних досягнень музичної практики та досвіду розбудови української національної школи. Темі цієї програми дають змогу глибоко засвоїти матеріал предмета, дають можливість студентам навчитись самостійно опрацювати літературні джерела, які стосуються окремих тем, виробити навички самостійного сприйняття музично-педагогічної творчості, аналізуючи засоби музичного виконавства.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бевза Л. Междисциплинарные связи в преподавании музыкальных дисциплин в пединституте // Научно-методические вопросы преподавания музыкальных дисциплин / ред. Е. П. Александров. – Ростов-на-Дону, 1985. – С.79.
2. Блок М. Насущные проблемы музыкальной педагогики // И. Лерман. Очерки по методике обучения игре на скрипке. – М. : Государственное музыкальное издательство, 1964. – С.10.
3. Болубаш Я. Я. Организация учебного процесса в высших заведениях образования : [навч. посіб. для слухачів закл. підвищ. кваліфікації системи вищої освіти] / Я. Я. Болубаш. – К. : Компас, 1997. – 64 с.
4. Михаськова М. А. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики : дис.... канд. пед. наук : 13.00.02 / Михаськова Марина Анатоліївна. – К., 2007. – 174 с.
5. Полянский Ю. А. Проблема развития в советской музыкальной педагогике / Ю. А. Полянский // Актуальные проблемы музыкального образования : сб. статей / сост. И. Котляревский, Ю. Полянский. – К., 1986. – С.43-50.
6. Полянский Ю. А. Учебный процесс как система / Ю. А. Полянский // Актуальные проблемы музыкального образования / сост. И. Котляревский, Ю. Полянский. – К., 1986. – С.11-19.
7. Ростовський О. Я. Музична педагогіка : навчальні програми, методичні рекомендації та матеріали / О. Я. Ростовський. – Ніжин : НДПУ, 2001. – 112 с.
8. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприйняття : навч.-метод. посіб. / О. Я. Ростовський. – К. : ІЗМН, 1997. – 248с.

Анотація

М.А.Михаськова

Особенности методического обеспечения курса „Музыкальная педагогика” в учебных заведениях педагогического образования

В статье раскрывается специфика учебно-методического обеспечения курса „Музыкальная педагогика”, обосновывается выбор тем для лекционных, практических и самостоятельных работ в учебных заведениях педагогического образования.

Ключевые слова: дисциплина „Музыкальная педагогика”, цель и задания курса, формы организации обучения.

Summary

М.А.Мухас'кова

Peculiarities of Methodical Support of the Course „Musical Pedagogics” in Pedagogical Educational Institutions

The specificity of educational-methodical maintenance of the course „Musical pedagogics”, is revealed in the article, the choice of the topics for lectures, practical and independent tasks in educational institutions of pedagogical education is grounded.

Key words: course „Musical pedagogics”, purpose and tasks of the course, forms of training organization.

Дата надходження статті:

„23” листопада 2009р.

УДК 371.1:159.923.2 (045)

Л.М.МОТОЗЮК,

кандидат психологічних наук

(м.Хмельницький);

Л.Г.ДУБИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Професійна самосвідомість як фактор творчої активності молодого керівника навчального закладу

У статті розглянуто професійну самосвідомість як фактор, який характеризує ступінь розвиненості потреб у творчій праці молодих керівників навчальних закладів. Визначено основні принципи продуктивного професійного зростання та розвитку творчого потенціалу управлінсько-педагогічних кадрів.

Ключові слова: професійна самосвідомість, творча активність, професійна творчість, молодий керівник навчального закладу.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Управлінська діяльність є соціально привабливою для багатьох людей, які мріють реалізувати себе в ролі керівника. Соціальна привабливість обумовлюється цілим рядом чинників як соціального, так і психологічного характеру. Керівник – це посадова особа, яку наділено відповідною адміністративною владою щодо очолюваного нею колективу (групи людей) і яка здійснює внутрішньоорганізаційне управління ним [7, с.203]. Людині подобається бути на чолі когось, чогось, розпоряджатися, мати соціальні переваги, пільги, мати можливість проявляти себе та свої здібності тощо. Наше дослідження свідчить про те, що більшість молодих людей, які мріють про управлінську діяльність в освіті (серед опитаних були студенти старших курсів Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії), вбачають у керівних посадах можливість реалізувати власний творчий потенціал і, на жаль, майже нічого не знають про труднощі, що можуть виникати у роботі молодого керівника при реалізації професійної творчої діяльності. Проте незнання цих труднощів зовсім не означає, що вони не існують.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що науковці [1; 5] виокремлюють кілька основних причин, котрі пояснюють виникнення труднощів у роботі молодих керівників, а саме: обмануті очікування (невідповідність реальності з очікуваннями молодого керівника), соціально-психологічна глухота, несформована професійна самосвідомість, пасивність, ігнорування реальних критеріїв оцінки, конфліктність.

Детальне вивчення вказаних причин свідчить про те, що вони можуть мати як суб'єктивний характер, так і об'єктивний. Серед причин, які мають суб'єктивний характер, серйозною перешкодою на шляху до успішної, творчої діяльності молодого керівника можуть стати його індивідуальні особливості самосвідомості, зокрема несформована система мотивів, особистісних змістів та цілей у професії. Як зазначає М.Й.Боришевський: „Самосвідомість є тим центральним утворенням, без якого людина не може стати, бути особистістю” [1, 6].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема самосвідомості є однією з найважливіших у дослідженні особистості і висвітлювалась у працях